

EUROPSKA POVELJA O REGIONALNIM ILI MANJINSKIM JEZICIMA

Claudine Brohy **Aktivnosti u razredu**
Vicent Climent-Ferrando
Aleksandra Oszmianska-Pagett
i Fernando Ramallo

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

EUROPSKA POVELJA O REGIONALNIM ILI MANJINSKIM JEZICIMA

Aktivnosti u razredu

*Za mišljenja izražena u ovom radu
odgovoran je autor i ona nužno ne
odražavaju službene politike
Vijeća Europe.*

Sve zahtjeve koji se odnose na
reproduciranje ili prijevod cijelog
ovog dokumenta ili njegovog dijela
treba uputiti Upravi za komunikacije
(F-67075 Strasbourg Cedex ili
publishing@coe.int). Sve ostale upite
koji se odnose
na ovaj dokument treba uputiti
Glavnoj upravi za demokraciju.

Dizajn i oblikovanje naslovnice:
Odjel za produkciju dokumenata i
publikacija (SPDP), Vijeće Europe,
Fotografija na naslovnici: ECRML

© Vijeće Europe, svibanj 2019.
Tiskano u Vijeću Europe

Autori:

**Claudine Brohy,
Vicent Climent-Ferrando,
Aleksandra Oszmiańska-Pagett i
Fernando Ramallo**

Sadržaj

PREDGOVOR	5
O AKTIVNOSTIMA U RAZREDU	7
DIO A. OPĆI UVOD	9
1. Jezična raznolikost	9
2. Europska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima	12
DIO B. NASTAVNE AKTIVNOSTI	17
GLOSAR	36
DALJNJE ČITANJE	39

Predgovor

Veliko mi je zadovoljstvo kao predsjedateljici Odbora stručnjaka Europske povelje za regionalne ili manjinske jezike Vijeća Europe predstaviti ovu publikaciju pripremljenu za obilježavanje 20. godišnjice stupanja na snagu Povelje 1998. godine. Povelja je jedina pravno obvezujuća međunarodna konvencija isključivo posvećena zaštiti i promicanju regionalnih i manjinskih jezika. Do sada je Poveljom obuhvaćeno oko 80 jezika više od 200 jezičnih zajednica.

Ovaj je dokument rezultat promišljenog razmišljanja o važnosti povećanja vidljivosti Povelje, osobito kroz školski sustav. Njegova je glavna svrha obrazovnoj zajednici osigurati koristan alat za dijeljenje informacija o Povelji i manjinskim jezicima, te na taj način povećati svijest o jezičnoj raznolikosti.

Željela bih zahvaliti Fernandu Ramallu (Universidade de Vigo), Claudine Brohy (Université de Fribourg/Universität Freiburg), Vicentu Climent-Ferrandu (European Network to Promote Linguistic Diversity, NPLD) i Aleksandri Oszmianskoj-Pagett (Wyzsza Szkoła Języków Obcych, Poznan), članovima radne skupine kojima je Odbor stručnjaka povjerio pripremu ove nadahnjujuće publikacije.

Nadam se da će ova publikacija pomoći boljem razumijevanju snage, ali i poteškoća koje okružuju situaciju manjinskih jezika te boljem razumijevanju potrebe njihovog daljnjeg promicanja kao zajedničke kulturne baštine.

Vesna Crnić-Grotić

Predsjedateljica Odbora stručnjaka Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima

O aktivnostima u razredu

Ova publikacija sastoji se od dva dijela. U Dijelu A dan je opći prikaz jezične raznolikosti i opis Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima kao pravnog instrumenta. Dio B sadrži deset nastavnih aktivnosti povezanih s pitanjima manjinskih jezika. Imajući na umu da su obrazovni sustavi diljem Europe raznoliki i u stalnom procesu promjena, aktivnosti koje su ovdje sadržane osmišljene su kako bi se mogle prilagoditi konkretnom kontekstu pojedine zemlje. Na kraju se nalazi glosar u kojem su definirani glavni termini koji se koriste u dokumentu te bibliografija. Ova je publikacija zamišljena kao početna točka mrežnog projekta Vijeća Europe koji će sadržavati dodatne profile pojedine zemlje i nastavne aktivnosti. Kako se projekt bude razvijao, odražavat će bolju sliku jezične raznolikosti i doprinijeti povećanju svijesti o pitanjima manjinskih jezika u našim društvima.

Potičemo sve dionike da razmotre prevođenje ove publikacije na što više jezika s ciljem osiguranja širokog pristupa informacijama koje sadrži.

Dio A. Opći uvod

1. JEZIČNA RAZNOLIKOST

Jezik je zajednička i specifična ljudska sposobnost koja nas izdvaja od ostatka prirode. Ta univerzalna sposobnost odražava se u raznolikosti jezika u cijelom svijetu kao posljedici evolutivnog i trajnog procesa prilagodbe različitim fizičkim, kulturnim i društvenim kontekstima koji određuju svakodnevni život svake ljudske skupine. Svaki jezik manifestacija je te ljudske sposobnosti. Jezična raznolikost dokaz je pluralizma i bogatstva čovječanstva te je mnogostruki izraz te ljudske sposobnosti koja svakome daje mogućnost da doprinese čovječanstvu.

Jezici su omogućili prilagodbu različitim prirodnim i kulturnim okolišima jer pomoću njih možemo kodirati, razvrstati i registrirati stvarnost oko nas. Jezike koristimo u različite svrhe: komuniciranje je jedna od glavnih uloga jezika, ali nije jedina. Jezici ljudima omogućuju stvaranje međusobne povezanosti. Koriste se da bi simbolizirali stvarnost, izrazili osjećaje, u kreativne i rekreativne svrhe. Jezici su jedna od osobina koje definiraju zajednice, izražavajući i osnažujući njihov kulturni identitet. Kao sredstva komunikacije i zajedništva, omogućuju kontakte i razmjenu s ostalim jezicima i zajednicama. Jačaju koheziju unutar zajednice kao i kontakte s ostalim jezicima.

Svi jezici odražavaju i otkrivaju evoluciju društva, njegovu strukturu, njegov način života, kao i pogled na svijet, njegove kulturne ekspresije. Različiti pogledi na svijet koje nudi svaki jezik neprocjenjiv su izvor bogatstva. Prednost jezika je mogućnost njihovog podučavanja i učenja te time olakšavanja komunikacije između zajednica.

Iako nije poznat točan broj jezika u svijetu procjenjuje se da ih je oko 7000. Njihova rasprostranjenost vrlo je neujednačena na različitim kontinentima i ne slijedi obrazac povezan s demografijom. Ustvari, na teritoriju kao što je Oceanija, na kojem živi samo 42 milijuna ljudi, postoji više od 1300 jezika. To znači da se 18.5% ukupnog broja jezika na svijetu nalazi na teritoriju na kojemu živi samo 0.6% ukupnog svjetskog stanovništva.

Iako svi jezici služe istoj svrsi bez obzira na njihovu strukturu i broj govornika, ne koriste se svi u istim domenama. Iz političkih, vojnih i gospodarskih razloga, nekoliko se jezika proširilo na velikim dijelovima svijeta postavši međunarodnim jezicima, što znači da ih se naširoko govori i uči kao *linguae francae* diljem cijelog svijeta. Ostali jezici govore se na manje raširenom području, no podržavaju ih države kao službene jezike. Ti se jezici koriste u svim područjima života, i u javnoj i u privatnoj domeni. Veliku većinu jezika, međutim, govore zajednice u sklopu neke regije ili područja neke zemlje. Te se jezike često naziva „manjinskim jezicima“ za razliku od „većinskih jezika“, koji su često državni jezici i supostoje s manjinskim i useljeničkim jezicima.

To razlikovanje između većinskih i manjinskih jezika ne temelji se uvijek na broju govornika, nego, u nekim slučajevima, na stupnju političke moći koju jezik uživa. Povijesno su jezici koji su najčešće doživljavani kao najvažniji jezici bili oni koji su pripadali moćnim državama. Te su ih države prikazivale kao velike jezike koje govore velike kulture, na štetu manjih jezičnih zajednica.

Osim u vrlo specifičnim slučajevima, jezici ne nestaju zbog prirodnih uzroka. Zapravo je točnije reći kako su ti jezici zamijenjeni, a ne nestali. Takva zamjena tipična je za procese političke i gospodarske prevlasti. U procesu kojim jedan jezik zamjenjuje neki drugi dolazi do velikih puknuća u području međugeneracijske integracije i društvene kohezije zajednice. Nije uvijek vidljiv vremenski slijed između jezika koji se razvija i jezika kojeg polako zamjenjuje neki drugi. Pojava koja se često objašnjava kao prirodni proces često ima negativne posljedice na jezičnu zajednicu i na jezično bogatstvo planeta. Potrebni su hitni naponi kako bi se oduprlo takvoj situaciji. Inače će do kraja 21. stoljeća mnogi jezici koji se danas govore nestati.

Većina europskih jezika treba zaštitu i promicanje, kao jamstvo da će ih koristiti i sljedeći naraštaji zajednica u kojima su preživjeli stoljećima. To je tako jer

nedavno iskustvo navodi na obeshrabrujući zaključak: nestanak jezika prisutan je diljem cijelog svijeta, većinom zato što je došlo do premještanja dijela njihovih govornika i na kraju njihovog napuštanja, jer su se njihovi govornici odlučili za neki drugi konkurentski jezik.

Jezici nestaju zato što drugi jezici zauzmu njihova mjesta kao rezultat složenih procesa kulturnog, političkog ili gospodarskog širenja, pri čemu nisu isključeni sukobi. Znamo da neki jezik, ako je pravno dobro zaštićen, ima veće izgleda da će opstati tijekom vremena. To se događa sa službenim jezicima, koji uživaju jamstva koja nisu tu za većinu jezika koji nemaju takav pravni položaj. Povelja je, svojim međukulturnim i višejezičnim pristupom, najučinkovitiji instrument za zaštitu i promicanje regionalnih ili manjinskih jezika u Europi.

1.1. Zašto je važno promicati jezičnu raznolikost?

Zamjena jezika ne donosi samo gubitak osnovnog elementa komunikacije nego i ukupnog sustava znanja razvijenog tijekom vremena. Nestanak nekog jezika podrazumijeva i gubitak jedinstvenog univerzuma koji se ne može ponovno proizvesti, a povezan je sa specifičnom okolinom. To znači gubitak raznolikosti. Lišiti narod njegovog jezika znači lišiti ga njegovog najistaknutijeg i najprirodnijeg izraza ljudskosti. Kad je jezik izgubljen nitko nije pobjednik.

Očuvanje jezika, bez obzira na broj govornika i njihovu definiciju kao većinskih ili manjinskih jezika zahtijeva novi pristup načinu poimanja jezične raznolikosti. Moramo raditi na borbi protiv predrasuda i ideologija o manjinskim jezicima tako da se raznolikost i razlike doživljavaju u pozitivnom svjetlu, a jezici smatraju vrijednošću koju se može aktivno promicati.

Posebnu pozornost treba posvetiti onim manjinskim jezicima koji se bore za preživljavanje i treba im više potpore. Ti će jezici biti sposobni napredovati samo ako im se pruži ta potpora. Treba uložiti napore da se pomogne onim govornicima kojima je to najpotrebnije tako da budu sposobni ravnopravno sudjelovati u ljudskom razvoju i doprinijeti mu.

Važno je razmotriti ključnu ulogu škola u zauzimanju pozitivnog pristupa jezičnoj raznolikosti te svim jezicima kao vrijednosti koju treba aktivno promicati. Odgovornost za tu zadaću snose prvenstveno lokalne, područne i državne vlasti, ali i međunarodne organizacije. Iz tog su razloga škole pogodan kontekst za promicanje jezične raznolikosti kao stvarnosti i velikog bogatstva, osobito u kontekstima službene jednojezičnosti, radi podizanja svijesti i borbe protiv svake diskriminacije manjina te regionalnih i manjinskih jezika.

1.2. Što se može učiniti u obrazovnom sustavu?

Škole imaju ključnu ulogu u promicanju manjinskih jezika, ne samo na područjima na kojima se oni govore, nego posebno na jednojezičnim područjima. To mogu učiniti podizanjem svijesti o njihovom postojanju unutar zemlje i prihvaćanjem modela suživota u kojem jezična raznolikost postaje središnji argument. Zato je bitno razviti pedagoške materijale kao pomoć prihvaćanju strategije za poimanje jezične raznolikosti kao vrijednosti. Često se smatra kako su neki međunarodni jezici kao engleski ili španjolski važniji i korisniji jezici, dok se manjinskim jezicima često više pridaje identitetska ili emotivna vrijednost, bez puno prostora za korisnost. Školski sustav mora se boriti protiv tih predrasuda te se upustiti u uključiv pristup prema svim jezicima, naglašavajući njihovu vrijednost i bogatstvo.

Drugi dio ove publikacije sadrži cijeli niz aktivnosti za rad u razredu, koje će pomoći njegovati širi, uključiviji pogled na jezičnu raznolikost.

2. EUROPSKA POVELJA O REGIONALNIM ILI MANJINSKIM JEZICIMA

2.1. Što je Povelja?

Povelja je međunarodna konvencija. Trebala bi pomoći razvoju regionalnih ili manjinskih jezika, tj. pomoći pružiti korisnicima tih jezika priliku da ih rabe u školi, na poslu, u medijima, na sudovima i pred upravnim organima, u gospodarskom i kulturnom okruženju, itd. Ona također pomaže državama da shvate što mogu učiniti kako bi se to dogodilo i stvoriti takve prilike za govornike tih jezika. Svaka država članica može potpisati i nakon toga ratificirati ovu konvenciju. Odbor ministara Vijeća Europe može pozvati bilo koju državu koja nije članica Vijeća Europe da pristupi ovoj Povelji. Važno je primijetiti kako Povelju treba ne samo potpisati već i potvrditi da bi stupila na snagu. Do 2018. godine potvrdilo ju je 25 od 47 država članica Vijeća Europe. Drugih osam država samo ju je potpisalo.

Povelja ima pet dijelova od kojih samo Dio II. i Dio III. sadrže obveze koje se odnose na zaštitu i promicanje manjinskih jezika. Dijelom II. pokriveni su svi regionalni ili manjinski jezici u državi dok jezici pokriveni Dijelom III. ovise o odabiru države. To znači da će u određenim slučajevima neki jezik biti pokriven samo Dijelom II., na primjer frankoprovansalski u Švicarskoj ili aragonski u

Španjolskoj. U Dijelu I., Dijelu IV. i Dijelu V. govori se o tehničkoj primjeni ove konvencije.

2.2. Što su manjinski jezici prema Povelji?

Povelja se primjenjuje na regionalne ili manjinske jezike koji se tradicionalno govore u jednoj ili više regija države. Povelja definira manjinske jezike kao jezike „koji se tradicionalno rabe na području određenog državnog teritorija od strane državljana te države koji sačinjavaju grupu brojčano manju od ostatka državnog stanovništva“ i jezike „koji se razlikuju od službenog/službenih jezika te države a ne uključuju ni dijalekte službenog/službenih jezika države ni jezike useljenika“.

Čak i ako se ti jezici smatraju manjinskim jezicima može se dogoditi da su oni većinski jezik u regiji u kojoj se govore, ali ne i u zemlji u cjelini. Takav je primjer galicijski u Galiciji (Španjolska).

Uporaba manjinskih jezika u javnim domenama često je ograničena: na primjer u školama, pravosuđu, medijima, upravi ili bolnicama. Tako su i broj govornika i pravni status jezika mjerila na temelju kojih se donosi odluka smatra li se neki jezik manjinskim ili većinskim. Neki jezik može biti brojčano dominantan u određenoj regiji, ali ipak biti manjinski jezik iz motrišta njegovog pravnog statusa ili društvene vidljivosti u usporedbi s ostalim državnim jezicima. U Europi, koju obilježava iznimna pokretljivost, nijansa „koji se tradicionalno govore u državi“ temeljna je za razumijevanje da jezici nedavnog useljavanja nisu obuhvaćeni zaštitom Povelje.

Proces umanjivanja vrijednosti jezika može poticati iz više izvora. U nekim slučajevima u europskim državama postoje regije u kojima se tradicionalno rabio jezik različit od državnog jezika (npr. velški u Ujedinjenoj Kraljevini ili frizijski u Nizozemskoj). Drugi razlog je to što su se kroz cijelu povijest Europe granice stalno mijenjale i neka područja često su pripadala različitim državama (npr. litavski u Poljskoj i poljski u Litvi, njemački u Poljskoj). Drugi očigledan primjer je pokretljivost, to jest, veći broj ljudi seli se, živi i radi na drugom teritoriju. U tom slučaju njihov bi jezik dobio oznaku useljeničkog manjinskog jezika, a to je tipologija koja nije obuhvaćena Poveljom.

Iako je teritorijalno mjerilo temeljno kad se razmatraju jezici zaštićeni Poveljom, u Europi postoje i drugi jezici koji nemaju svoj teritorij, ali ih povijesno govore državljanima te države. Ti jezici, poznati kao „neteritorijalni jezici“ također su zaštićeni Poveljom, osobito jidiš i jezik romskih zajednica, prošireni diljem Europe stotinama godina, čija se vitalnost razlikuje među različitim državama.

Broj zaštićenih jezika u određenim državama kreće se od 1 do 20. Na primjer, Danska štiti samo jedan jezik dok Bosna i Hercegovina štiti 15 a Rumunjska 20 jezika.

2.3. Zašto nam je potrebna Povelja?

Cilj Povelje je promijeniti situaciju i pobrinuti se da prilike za uporabu tradicionalnih regionalnih ili manjinskih jezika zaista postoje, i to ne samo kod kuće. U ostalim slučajevima, ona također pomaže govornicima da nauče jezik svojih djedova i baka te pradjedova i prabaka jer nisu imali takvu priliku kod kuće.

Međutim, učenje manjinskog jezika nije dovoljno. Važno je osigurati njegovu prisutnost i u ostalim domenama kao što su pravosuđe, uprava, mediji, kultura te gospodarski i društveni život.

Glavna namjera Povelje je pomoći ljudima naučiti jezik ne samo u razredu. Namjera joj je i pružiti im priliku za razvoj jezičnih vještina čitanjem vijesti i knjiga, slušanjem pjesama, gledanjem kazališnih predstava ili filmova ili tako da sami postanu novinari, stvaratelji filmova i izvođači.

2.4. Kako Povelja djeluje?

Kad država ratificira Povelju, ona ispituje koji se „regionalni ili manjinski jezici“ u smislu Povelje rabe u zemlji te će biti promicani na temelju tog međunarodnog ugovora. Od države se također zahtijeva da odabere obveze s popisa obveza sadržanih u Povelji iz različitih područja kao što su škole, sudovi, mediji, uprava, kultura, poslovni život i prekogranične razmjene (sva su ta područja sadržana u Dijelu III. Povelje). Na primjer, država može odabrati da će osigurati učenje ili svih ili nekih školskih predmeta uz uporabu tog jezika ili učenje manjinskog jezika kao školskog predmeta. Kad govorimo o medijima kao primjeru, država može odabrati osiguranje novčanih sredstva za stvaranje cjelovitog televizijskog ili radijskog kanala na manjinskom jeziku ili umjesto toga samo osigurati potporu programima. Kako bi odlučila koliko će biti učinjeno u konkretnom području javnog života, država se treba savjetovati s govornicima manjinskog jezika, tj. s njihovim nevladinim organizacijama.

Druga mogućnost koju država ima je odluka koji će regionalni ili manjinski jezici biti pokriveni samo Dijelom II. Povelje. Taj dio Povelje sadrži promicanje manjinskih jezika u istim područjima javnog života kao i Dio III., ali ona su opisana na općenitiji način i sva trebaju biti prihvaćena. Na primjer, država je obvezna osigurati nastavu na manjinskom jeziku/manjinskog jezika na svim

odgovarajućim razinama obrazovanja. U tom slučaju država, u suradnji s govornicima manjinskog jezika, odlučuje o najboljem načinu podučavanja i učenja tog jezika i o razinama obrazovanja.

Države članice Povelje moraju izvijestiti Vijeće Europe o primjeni tog međunarodnog ugovora. Od 1. srpnja 2019. godine one će svakih pet godina dostavljati sveobuhvatno periodično izvješće a zatim dvije i pol godine nakon toga informacije o poduzetim prioritetnim mjerama. Nakon primitka periodičnog izvješća, izaslanstvo Odbora stručnjaka Povelje posjećuje zemlju kako bi mogli razgovarati s nevladinim organizacijama (NVO-ima) za manjinske jezike i s državnim vlastima kako bi ocijenili jesu li mjere uvedene te jesu li bile djelotvorne.

Nakon posjeta Odbor stručnjaka donosi svoje ocjenjivačko izvješće koje se dostavlja državi na primjedbe. Proces je dovršen donošenjem preporuka Odbora ministara o najvažnijim radnjama potrebnim za poboljšanje situacije manjinskih jezika u državi te objavom izvješća.

Dio B. Nastavne aktivnosti

Kao praktičnu nadopunu onoga što je gore objašnjeno, ovaj odjeljak sadrži izbor aktivnosti za provođenje u razredu. To je skup aktivnosti zamišljenih iz fleksibilnog motrišta s različitim trajanjem prema onome što svaki učitelj smatra odgovarajućim. Neke se mogu provesti u jednom školskom danu dok se za ostale preporučuje malo duže trajanje. S obzirom na različite obrazovne sustave u Europi, za savjetovati je da svaka škola/regija na fleksibilan način prilagodi aktivnosti različitim razinama obrazovanja. Većina ih je osmišljena za učenike u dobi od 11 do 16 godina.

Predložene su sljedeće aktivnosti:

- ▶ Aktivnost 1: Što je manjinski jezik?
- ▶ Aktivnost 2: Jezične predrasude
- ▶ Aktivnost 3: Životopis slavnog govornika manjinskog jezika
- ▶ Aktivnost 4: Jedan dan/više dana ili tjedan manjinskog jezika
- ▶ Aktivnost 5: Toponimija, jezični krajobraz i natpisi na manjinskom jeziku
- ▶ Aktivnost 6: Program suradničkog kreiranja i uređivanja članka (*Edit-a thon*) na manjinskom jeziku
- ▶ Aktivnost 7: Novi govornici manjinskih jezika
- ▶ Aktivnost 8: Raznolikost pisama manjinskih jezika u vašoj zemlji
- ▶ Aktivnost 9: Neteritorijalni jezici
- ▶ Aktivnost 10: Znakovni jezici

AKTIVNOST 1: ŠTO JE MANJINSKI JEZIK?

Uvod

U svim europskim zemljama uz službene jezike, koji uživaju pravni status, zaštitu i društveni legitimitet, tradicionalno se rabe mnogi drugi jezici. Ti se jezici nazivaju manjinski jezici. Oni često nemaju ni pravnu zaštitu ni društveni legitimitet kao što ih imaju većinski ili službeni jezici države. U većini slučajeva manjinske jezike rabi ograničen broj govornika. Ustvari, otprilike 50% tih jezika ima manje od 10.000 govornika. Iako su stari stotine pa čak i prisutni tisuću godina, promjene kroz koje je prošla Europa u nedavnim desetljećima dovele su do toga da su tijekom kratkog razdoblja gotovo svi manjinski jezici postali ranjivi jezici, što će ozbiljno ugroziti njihovu budućnost kratkoročno ili srednjoročno.

Od jezika s manje od 10.000 govornika uključenih u UNESCO-ov Atlas jezika svijeta koji su u opasnosti (www.unesco.org/languages-atlas) velika većina u očiglednoj je opasnosti od nestajanja. U mnogo bi slučajeva strukturirana jezična politika mogla promijeniti taj trend.

Kako jezik prepoznati kao manjinski

Iako većina manjinskih jezika ima mali broj govornika, brojčani kriterij nije jedini koji moramo uzeti u obzir kad razmatramo manjinski jezik. Ustvari, postoje manjinski jezici s milijunima govornika, ponekad i s više od nekih većinskih jezika. Stoga je uz brojčani kriterij potrebno uzeti u obzir i pravni status, to jest izravno ili neizravno priznanje jezika kao službenog jezika u određenoj državi. Prema Vijeću Europe, da bi se neki jezik smatrao regionalnim ili manjinskim jezikom, trebaju biti ispunjeni sljedeći uvjeti:

- i. to mora biti jezik koji se tradicionalno rabi na području određenog državnog teritorija od strane državljana te države koji sačinjavaju grupu brojčano manju od ostatka državnog stanovništva;
- ii. razlikuje se od službenog/službenih jezika te države;
- iii. ne uključuje ni dijalekte službenog/službenih jezika države ni jezike useljenika.

Imajte na umu da je referentna vrijednost ukupno stanovništvo države, a ne stanovništvo konkretnog područja na kojem se taj jezik govori. Za razumijevanje te nijanse razmotrite sljedeći primjer: galicijski je službeni jezik u Galiciji (pokrajini u Španjolskoj), zajedno sa španjolskim. Na tom području taj jezik ima više govornika od španjolskog, jedinog službenog jezika

7. Vidi članak 1 Europske konvencije o regionalnim ili manjinskim jezicima

	španjolske države. Zbog različitog pravnog statusa u cijeloj državi galicijski je manjinski jezik u Galiciji te je jasno u ranjivoj situaciji za
Zadatak	uvesti koncept manjinskih jezika za većinsko stanovništvo
Ciljevi	Učenici <ul style="list-style-type: none"> • usvajaju pozitivnu percepciju manjina općenito i posebno manjinskih jezika • prepoznaju sve regionalne ili manjinske jezike države • traže primjere usmenih i pisanih oblika manjinskih jezika.
Stupanj/ dob	ovisno o stupnju složenosti i apstraktnosti zadatka, 12-16 godina
Koraci	<ul style="list-style-type: none"> • učitelj iznosi kratak opis svih regionalnih ili manjinskih jezika koji se rabe u državi u skladu s Poveljom, koristeći statističke podatke iz popisa stanovništva ili neke druge službene državne/regionalne podatke. Preporučuje se korištenje izvješća Odbora stručnjaka Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima (sve dostupno na www.coe.int/en/web/european-charter-regional-or-minority-languages/reports-and-recommendations) • izvješće i rasprava (razred).
Trajanje	2 do 4 nastavne jedinice
Obuhvaćeni predmeti	materinski i strani jezici, povijest, društvene znanosti
Modalitet rada	rad u razredu, rad u parovima
Materijal	plakat (veliki tvrdi list papira), digitalna prezentacija
Izvori informacija	knjižnica, osobni kontakti, intervjui, internet
Ocjena	prezentacija plakata; učitelj i samoocjenjivanje
Moguće daljnje aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • objesiti plakat u školskom hodniku • objaviti plakat u školskim novinama.

AKTIVNOST 2: JEZIČNE PREDRASUDE

Uvod	Jezična raznolikost bila je u središtu mnogih rasprava, ponekad na temelju predrasuda i mitova koje obrazovni sustav treba nadvladati. Jezične predrasude su procjene ili mišljenja o jezicima koje se ne temelje na stvarnim dokazima nego na pojednostavljivanju i stereotipu koji se može generalizirati. Obično su banalne, nastale iz neznanja ili straha od različitosti. Zato ih je teško ukloniti jer se argumenti kojima je cilj njihovo deaktiviranje ne prihvaćaju kao valjani. U mnogim prilikama imaju značajan utjecaj na uvažavanje i društveni prestiž govornika. Stoga je svako razvrstavanje jezika koje se temelji na hijerarhiji u rasponu od izvrsnosti/korisnosti do beznačajnosti, što je često slučaj, osnovano samo na predrasudama i nema nikakvu znanstvenu osnovu. Prema članku 7.2 Povelje, potrebno je eliminirati bilo koje neopravdane razlike, isključenja, ograničenja ili prednosti u odnosu na uporabu regionalnog ili manjinskog jezika.
Zadatak	prepoznati jezične predrasude i osigurati argumente za borbu protiv njih i njihovu deaktivaciju
Ciljevi	Učenici <ul style="list-style-type: none">• povećaju jezičnu osviještenost• sposobni su prepoznati jezične predrasude• stječu solidne argumente u prilog jednakosti jezika.
Stupanj/dob	srednjoškolsko obrazovanje, 14-16 godina
Koraci	<ul style="list-style-type: none">• izlaganje teme• prepoznavanje nekih predrasuda (o jezicima ili društvu, općenito)• sastavljanje popisa pet predrasuda o jezicima; učenici o njima raspravljaju u dvije skupine, jednoj koja je za i drugoj koja je protiv, nakon toga slijedi izmjena uloga• svaki učenik treba koristiti isti popis i istražiti u svojoj obitelji kako bi utvrdio tko i zašto se slaže, a tko ne• prepoznavanje diskriminirajućih stavova prema jezičnim manjinama i predlaganje mjera za poboljšanje uvažavanja njihovih jezika, i, još važnije, njihovih govornika
Trajanje	2 do 4 nastavne jedinice
Obuhvaćeni predmeti	materinski i strani jezici, povijest, zemljopis, društvene znanosti, interdisciplinarni projekt
Modalitet rada	rad u razredu, rad u parovima, rad u obitelji, pojedinačan rad

Materijal	plakat (veliki tvrdi komad papira), digitalna prezentacija
Izvori informacija	knjižnica, mediji, intervjui, internet
Ocjena	prezentacija plakata; učitelj i samoocjenjivanje
Daljnje moguće aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • objesiti plakat u školskom hodniku • objaviti plakat u školskim novinama

Neki primjeri

Predrasuda	Protuargument
Jednojezičnost je pravilo, a jezična raznolikost je iznimka, i u smislu teritorija i ljudi.	Jednojezičnost je iznimka. Diljem svijeta iznimno se može pronaći jednojezična država. Ako razmišljamo o pojedincima, velika većina svjetskog stanovništva rabi više od jednog jezika.
Postoje ljudi koji govore s naglaskom.	Svi imamo neki naglasak kad govorimo. Nemoguće je nemati naglasak.
Zajednica gluhih diljem svijeta koristi jedan univerzalan znakovni jezik.	Znakovni jezici imaju jednako inter- i intra- jezičnih pojavnosti kao i usmeni jezici. Ljudi koji rabe znakove za komunikaciju moraju naučiti druge znakovne jezike ako žele komunicirati s ljudima koji ne rabe isti jezik kao i oni.
Nekim jezicima može se izraziti bilo koja razina složenosti, no to nije moguće većini njih. Ustvari, manjinski jezici su šifre koje imaju vrijednost za kolokvijalne i obiteljske uporabe, ali nisu toliko korisni za znanost, poslovanje i nove tehnologije.	Svi su jezici jednako vrijedni za razvrstavanje i komuniciranje bilo kojeg područja znanja. Nema boljih ili lošijih jezika za znanost ili poeziju. Nepostojanje ponuda novih tehnologija ili videoigara na određenom jeziku posljedica je niskog društvenog prestiža tog jezika, a ne njegovog potencijala za tu svrhu.
Veliki broj govornika nekog jezika jamči njegovu dugotrajnu održivost.	Svaki jezik ima više inačica. Što je veća raznolikost veća je i mogućnost fragmentacije, kao što se povijesno dogodilo na primjer s latinskim.
Riječi koje nisu u rječniku netočne su ili ne postoje.	Leksičko bogatstvo jezika izuzetno je i rječnici, čak i oni najpotpuniji, samo prikupe dio. Riječi postoje u mjeri u kojoj se rabe, a ne zbog toga što jesu ili nisu u rječniku.
Standardna inačica bolja je od ostalih inačica nekog jezika.	Standardna inačica jedna je od mnogih. Ustvari, velika većina svjetskih jezika nema standardnu inačicu. To što se standardna inačica rabi u obrazovnom sustavu i u medijima ne čini je boljom ili savršenom varijantom.

AKTIVNOST 3: ŽIVOTOPIS SLAVNOG GOVORNIKA MANJINSKOG JEZIKA

Uvod	<p>Prepoznavanje intelektualnih i kreativnih proizvoda te društveno poštovanje i divljenje koje oni prenose ima odjeka u medijima i na društvenim mrežama. Međutim, u mnogo slučajeva većinska ili državna kultura krije identitet i pripadnost autora i stvaratelja manjinskoj kulturi i jeziku, ponekad kako bi oslabila utjecaj i priznanje manjinske skupine. U povijesnim se knjigama često ne spominju te osobe, ili ih se ne spominje kao predstavnike manjinske skupine, kako bi se pokazala slika nacionalnog jedinstva i/ili kako bi se manjinska zajednica stopila u većinsko društvo. Omogućavanjem vidljivosti radovima govornika manjinskih jezika povećava se prepoznavanje manjinskih i regionalnih jezika, i, istovremeno, prepoznaje se raznolikost, kreativnost i originalnost društva u cjelini.</p>
Zadatak	<p>Izradite plakat sa životopisom slavnog govornika manjinskog jezika, s podacima o životu, slikama, publikacijama, ishodima/ rezultatima/primjercima njegovog/njezinog rada, prihvaćanjem u javnosti (izložbe, novinski članci) itd. Ta osoba može raditi/radila je u bilo kojoj domeni kao što su mediji, sport, književnost, kultura, umjetnost, slikarstvo, fotografija, film, politika, gospodarstvo, društvo, filozofija, istraživanje, izumi, itd.</p>
Ciljevi	<p>Učenici</p> <ul style="list-style-type: none">• svjesni su postojanja manjinskih jezika i kultura• shvaćaju da govornici manjinskih jezika doprinose izgradnji nacije• priznaju činjenicu da je jezična i kulturna raznolikost sastavni dio društva• shvaćaju da su povijesne i društvene znanosti tumačenje stvarnosti i predmet za raspravu i pregovore• rad, život i stvaranje na nekoliko jezika smatraju normalnim stanjem• čitaju na manjinskom jeziku i koriste strategije međusobnog razumijevanja (prema međujezičnoj udaljenosti većinskih/manjinskih jezika)• rabe transjezične tehnike i medijaciju• sposobni su pronaći, odabrati, odrediti hijerarhiju i izložiti pisane i grafičke informacije• sposobni su održati izlaganje uz korištenje plakata
Stupanj / Dob	<p>ovisno o stupnju složenosti i apstraktnosti zadatka, 10 do 15 godina</p>

Koraci	<ul style="list-style-type: none"> • izlaganje teme, rasprava (razred) • zajednički raspraviti, sastaviti popis mogućih ljudi (pojedinačan rad) • odabrati osobu s popisa (rad u parovima) • prikupiti i odabrati informacije, izraditi plakat (rad u parovima) • prezentirati plakat (rad u parovima) • izvješće i rasprava (razred).
Trajanje	2 do 4 nastavne jedinice
Obuhvaćeni predmeti	materinski i strani jezici, povijest, zemljopis, društvene znanosti, interdisciplinarni projekt
Modalitet rada	rad u razredu, rad u parovima, pojedinačan rad
Materijal	plakat (veliki tvrdi komad papira), računala, pisač, novine, olovke, ljepilo, itd.
Izvori informacija	knjižnica, osobni kontakti, intervjui, internet
Ocjena	prezentacija plakata; ocjenu daju ostali učenici, učitelj i samoocjena
Moguće daljnje aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • objesite plakate na školskom hodniku • objavite ih u školskim novinama • pošaljite jedan primjerak udrugama, novinama i internetskim stranicama za manjinske jezike • usporedite plakate sa suradničkim razredom u drugoj regiji/zemlji.

AKTIVNOST 4: JEDAN ILI VIŠE DANA / TJEDAN MANJINSKIH JEZIKA

Uvod	<p>Ovaj projekt kombinira višedisciplinarnu i višejezičnu perspektivu, uključivanjem jezika kroz cijeli kurikulum, kao i aktivnostima o manjinskom jeziku i na njemu u obliku školskog projekta, jer su uključeni svi učitelji, učenici i školske službe kao što su knjižnica, kafić, kutak za izložbe itd.</p> <p>Prema kompetencijama i interesima učitelja različiti predmeti mogu se podučavati u cijelosti ili djelomično na manjinskom jeziku, ili se mogu koristiti autentični materijali na privlačan način dok se rad obavlja na jeziku škole ili se povijesni, zemljopisni, društveni, znanstveni i kulturni sadržaj na manjinskom jeziku o govornicima manjinskih jezika može obraditi kao dio različitih predmeta. Tijekom sljedećih godina moguće je pojačavati intenzitet dužim projektom na manjinskom jeziku i o njemu.</p>
Zadatak	Učitelji i učenici jedan ili dva dana / jedan tjedan slijede redovan raspored, s kraćim ili duljim razdobljima rada na manjinskom jeziku ili o njemu.
Ciljevi	<p>Učenici</p> <ul style="list-style-type: none">• otkrivaju bogatstvo i raznolikost mnogih dokumenata na manjinskom jeziku, kao i kulturu i okolinu govornika manjinskog jezika• primjenjuju međusobno razumljive i transjezične strategije, u kombinaciji sa sadržajem• svjesni su da je učenje na nekoliko jezika normalna situacija• shvaćaju da učitelji nisu savršeni te da i oni uče u tom procesu• prihvaćaju da učenici govornici manjinskog jezika u razredu funkcioniraju kao stručnjaci.
Stupanj/dob	Može se provesti na svim školskim razinama, iako je razdoblje od 12 do 16 godina osobito prikladno.
Koraci	<ul style="list-style-type: none">• osoblje odabire manjinski jezik, datum i duljinu projekta (1 dan, 2 dana, 1 tjedan)• obaviješten je školski odbor• obaviješteni su svi učitelji• obaviješteni su roditelji• realizacija projekta• izvješće• ocjena• prilagodba za sljedeću godinu.

Trajanje	1 ili 2 dana ili 1 tjedan
Obuhvaćeni predmeti	svi predmeti
Modalitet rada	razred, rad u parovima, pojedinačan rad, redovite školske aktivnosti
Materijal	različiti dokumenti, tekstovi, pjesme na manjinskom jeziku
Izvori informacija	knjižnica, osobni kontakti, internet
Ocjena	ocjena projekta uz pomoć upitnika i intervjua
Daljnje aktivnosti	Dan može biti odabran kao pokusni, a nakon toga može biti proširen na 2 dana i onda na cijeli tjedan. Projekt se može ponavljati redovito svake godine u istom razdoblju, s time da učitelj postupno povećava količinu na manjinskom jeziku.

AKTIVNOST 5: TOPONIMI, JEZIČNI KRAJOBRAZ I NATPISI NA MANJINSKOM JEZIKU

Uvod	Tekstovi i imena u području toponima i natpisa dobra su mogućnost za mjerenje službenog i pojedinačnog prihvaćanja manjinskih jezika i skupina. Oni su dokaz povijesnih i društvenih činjenica koje okružuju suživot većinskih i manjinskih skupina te su strogo povezani s pitanjima identiteta. Predmet su teških društvenih sukoba. Bolje poznavanje te teme može povećati osjetljivost na zahtjeve za zastupljenost manjinskih jezika u javnom i virtualnom prostoru.
Zadatak	Predočite dokaze dvojezičnih i višejezičnih toponima, jezičnog krajobraza i natpisa ili toponima, jezičnog krajobraza i natpisa na manjinskim jezicima, u povijesnom, političkom i društvenom kontekstu, na kartama, pločama, zidovima, itd. Prema lokalizaciji manjinskih skupina (jedno, dvojezično područje ili udaljeno područje) zadatak se može modulirati (statistički podaci sa snimljenim fotografijama ili rad s kartama i internetom).
Ciljevi	Učenici <ul style="list-style-type: none">• poznaju različite izraze povezane s jezičnim (jednojezičnim ili dvo/višejezičnim) krajobrazom• mogu grupirati različite vrste primjera natpisa, npr. javni (vlasti i uprava, javni logotipi, imena mjesta, imena ulica, institucije); polu-javni (izlozi trgovina, oglasi, korporativni identitet trgovačkih društava, internetske adrese i stranice); privatni (telefonski imenici, privatni logotipi, jelovnici u restoranima), transgresivni (oznake, grafiti, naljepnice)• svjesni su različitih uloga jezika (informiranje, zastupanje, reguliranje, zabavljanje, manipuliranje)• razlikuju makrotoponime i mikrotoponime• mogu usporediti dvojezične i trojezične toponime (semantička ili fonetska podudarnost)• mogu semiotički tumačiti oglase (igre riječi, zamjenu kodova, uporabu podstandarda)• povezuju pitanje (višejezičnih) natpisa s povijesnim, kulturnim i društvenim kontekstima• povezuju natpise s političkim pitanjima (zakonodavstvo, gornje granice broja govornika/korisnika, legitimni jezici, status jezika i legitimnost)• mogu koristiti jednostavne metode kvantitativnog i kvalitativnog istraživanja.

Stupanj/dob	ovisno o stupnju složenosti i apstrakcije i o lokalizaciji manjinskih skupina, 12-14 ili 15–18 godina
Koraci	<ul style="list-style-type: none"> • izlaganje teme i otvorenog pitanja, primjeri (PowerPoint, učitelj) • zajednička rasprava o tome zašto čovječanstvo naginje • imenovanju i označavanju bliskog i udaljenog okoliša (razred) • izradite mentalnu mapu s načinima kako je jezik prikazan u javnom prostoru (rad u parovima) • napišite izvješće o odabranom predmetu (ogłasi, imena ulica, imena mjesta itd.) odgovarajućom metodom, kao što su statistički podaci, usmena povijest, studija predmeta (pojedinačan rad) • izložite izvješće razredu (PowerPoint, razred) • rasprava.
Trajanje	4 do 8 nastavnih jedinica
Obuhvaćeni predmeti	materinski i strani jezici, zemljopis, društvene znanosti, interdisciplinarni projekt
Modalitet rada	razred, rad u parovima, pojedinačan rad
Materijal	karte, internet, kamera, mobiteli, računala, pisač i projektor
Izvori informacija	knjižnica, osobni kontakti, internet
Ocjena	ocjena izvješća i izlaganje
Moguće daljnje aktivnosti	preselite se s opipljivog krajobraz (landscape) na slušni krajobraz (audioscape)

AKTIVNOST 6: Program suradničkog kreiranja i uređivanja članka (*EDIT-A-THON*) NA MANJINSKOM JEZIKU

Uvod	<i>Edit-a-thon</i> , organiziran kao školska aktivnost, događaj je u kojem se odabire određena tema i učenici uče kako pisati i uređivati sadržaj o toj temi kroz medij manjinskog jezika. Stručnjak (obično učitelj) mora se pobrinuti da sadržaj bude visoke kvalitete te mora osigurati potporu učenicima s obzirom da će sadržaj biti učitana na Wikipediju.
Zadatak	proizvesti kvalitetan sadržaj na manjinskom jeziku i objaviti ga na Wikipediji
Ciljevi	<p>Učenici</p> <ul style="list-style-type: none"> • vježbaju pisanje kvalitetnog sadržaja na manjinskom jeziku • povezuju uporabu novih tehnologija (Wikipedija) s regionalnim/manjinskim jezicima • postaju aktivan subjekt u promicanju regionalnih/manjinskih jezika • rade uz stalnu suradnju i raspravu s ostalim učenicima • svjedoče korisnosti/mogućnosti uporabe regionalnih/manjinskih jezika.
Stupanj/dob	viša srednjoškolska razina
Koraci	<ul style="list-style-type: none"> • odabir teme koja može zanimati zajednicu manjinskog jezika • davanje kratkih uputa o tome kako postaviti sadržaj na Wikipediju • odabir i uređivanje konkretnih informacija koje treba postaviti • određivanje uloga (pisac, urednik, stručnjak za Wikipediju itd.) • koordiniranje učenika (tko što objavljuje) • vizualizacija završnog sadržaja na Wikipediji.
Trajanje	3-5 nastavnih jedinica
Obuhvaćena područja	nove tehnologije, rasprava među učenicima, rješavanje problema u skupini, interdisciplinarni projekt
Modalitet rada	u skupinama/timovima
Materijal	materijali koji se odnose na odabrani temu, prijenosna računala, internet
Izvori informacija	materijal prikupljen za pronalaženje informacija o konkretnoj temi
Ocjena	najbolje informacije učitane <i>online</i> (u smislu jezične kvalitete, kvalitete sadržaja, uređivanja)
Daljnje aktivnosti	nema

AKTIVNOST 7: NOVI GOVORNICI MANJINSKIH JEZIKA

Uvod	<p>Što je novi govornik?</p> <p>U demografskom smislu većina regionalnih ili manjinskih jezika u Europi nestaje te u mnogo slučajeva međugeneracijski prijenos ne jamči njihov opstanak. Stoga je, uz jezično prenošenje u obitelji bitno uključiti i nove govornike, to jest ljude koji su naučili manjinski jezik izvan obiteljskog kruga i koji su njegovi aktivni korisnici te im je to ponekad jezik koji primarno koriste. U mnogo je slučajeva bez novih govornika budućnost manjinskih jezika ugrožena.</p> <p>Europska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima predviđa osiguranje pogodnosti koje će omogućiti da novi govornici nauče manjinski jezik ako to žele (članak 7.1g). Ta aktivnost bavi se potrebom poticanja povećanja broja novih govornika regionalnih ili manjinskih jezika kao temeljnog cilja koji će im jamčiti budućnost.</p> <p>Kako prepoznati novog govornika?</p> <p>Iako se svatko tko je kao odrasla osoba naučio novi jezik može smatrati novim govornikom, taj se izraz obično odnosi na osobe koje su aktivno ugradile taj jezik u svoj svakodnevni jezični repertoar. Novi govornici često svakodnevno rabe novi jezik. U slučaju manjinskih jezika, novi govornici obično su aktivni korisnici svjesni delikatne situacije u kojoj su se našli ti jezici. Stoga je njihova uporaba u praksi bitna.</p>
Zadatak	Uvesti koncept “novog govornika” manjinskih jezika i poticati kritičku svijest o potrebi za novim govornicima kao legitimnim i ovlaštenim subjektima za uporabu jezika koji im nisu bili bliski.
Ciljevi	Učenici <ul style="list-style-type: none">• uviđaju ulogu koju novi govornici imaju za vitalnost manjinskih jezika• mogu prepoznati novog govornika• promiču aktivnu uporabu manjinskog jezika u komunikacijskom repertoaru.
Stupanj/dob	viša srednjoškolska razina zajednica manjinskih jezika

Koraci	<ul style="list-style-type: none"> • izložite temu i osvrnite se na izazove i prilike tog novog sociolingvističkog predmeta • otvorite raspravu u skupini o sadašnjosti i budućnosti manjinskih jezika, stavljajući ulogu novih govornika u središte rasprave • prepoznajte u razredu nove govornike s obiteljskom pozadinom koja uključuje one koji rabe ili su rabili manjinske jezike (nasljedni govornici) kao i nove govornike bez nasljeđa, ali s pozitivnim stajalištem prema manjinskom jeziku koji se govori u regiji i/ili općini • saznajte kakva su obiteljska iskustva osoba koje su zamijenile manjinski jezik većinskim i/ili koji su postali novi govornici manjinskih jezika • odaberite 2-3 učenika volontera kao nove govornike jedan dan. Promislite i raspravite u skupini o rezultatima tih mikroetnografija.
Trajanje	2-3 nastavne jedinice
Obuhvaćena područja	materinski i drugi jezik
Modalitet rada	u skupinama/timovima
Materijal	videozapisi, internet
Izvori informacija	materijal skupljen za pronalaženje informacija o konkretnoj temi
Ocjena	javna rasprava o temi
Daljnje aktivnosti	motivirajte učenike da budu novi govornici regionalnog ili manjinskog jezika jedan dan

AKTIVNOST 8: RAZNOLIKOST PISAMA MANJINSKIH JEZIKA U VAŠOJ ZEMLJI

Uvod	<p>Višekulturni i višejezični karakter nekog teritorija najbrže je vidljiv kroz vizualne razlike pisama koje rabe razni jezici. U nekim europskim zemljama razna pisma koja rabe manjinski jezici dio su svakodnevnog života koji se ogleda u jezičnom krajobrazu (npr. u obliku dvojezičnih imena mjesta). No, vrlo često bogata raznolikost tih zanimljivih vizualnih razlika između manjinskih jezika ostaje „skriveno“ i nepoznato bogatstvo kojeg većina ljudi u većinskom društvu nije svjesna.</p> <p>Podučavanje učenika o tome kako prepoznati razna pisma ovdje se vidi kao jednostavan način podizanja svijesti o raznolikosti manjinskih jezika u određenoj zemlji. Očigledno će na nekim područjima razlike između pisama biti vrlo jasne i dojmive, dok će se u nekim drugim slučajevima neki jezik moći prepoznati po samo nekoliko dodatnih dijakritičkih znakova ili čak i skupova slova. Iz tog razloga će predloženu aktivnost očigledno trebati prilagoditi. Ovaj se zadatak može proširiti i izvan Europe kako bi obuhvatio i ostale sustave koji se rabe za prirodne jezike u svijetu.</p> <p>Sposobnost prepoznavanja manjinskih jezika barem na osnovi njihovog pisanog oblika doprinosi razvoju višejezične sposobnosti učenika na razini receptivnih vještina.</p>
Zadatak	Prepoznavanje raznih manjinskih jezika kroz vizualne razlike u njihovom pisanom obliku. Neobvezatno: prepoznavanje raznih sustava pisanja.
Ciljevi	<p>Glavni</p> <ul style="list-style-type: none">• upoznajte učenike s vizualnim aspektom pisanih manjinskih jezika u zemlji njihovog prebivališta• upoznajte učenike s nekim pismovnim sustavima koji se rabe za prirodne jezike• povećajte svijest o postojanju manjinskih zajednica u njihovoj zemlji. <p>Učenici</p> <ul style="list-style-type: none">• prihvaćaju i prepoznaju određene manjinske jezike u njihovom pisanom obliku• prihvaćaju i prepoznaju imena mjesta kako se pišu na određenim manjinskim jezicima• poznaju regije/područja u kojima u njihovoj zemlji postoje dvojezična imena• svjesni su negativnih stavova prema dvojezičnim natpisima

Stupanj/dob	<ul style="list-style-type: none"> • (dodatno) prepoznaju glavne značajke određenih pismovnih sustava • (dodatno) mogu eksperimentirati s pisanjem u određenim pismovnim sustavima
Koraci	<p>Sve obrazovne razine, ovisno o stupnju složenosti i apstrakcije te lokalizaciji manjinskih skupina.</p> <p>Vježba prepoznavanja (rad u paru ili u skupini)</p> <ul style="list-style-type: none"> • učenici uparuju dijelove napisane određenim pismima s imenima manjinskih jezika • učenici uparuju imena mjesta s određenim manjinskim jezicima • učenici prepoznaju „najvidljivije“ značajke pismovnih sustava koji pomažu u razlikovanju: prepoznaju njihov tip (tip abecede ili nešto drugo) • 'Natjecanje u ljepoti': koja vam se pisma najviše sviđaju? <p>Rasprava (rad u skupini, nakon toga u razredu)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nalaze li se svi jezici popisani kao manjinski na dvojezičnim znakovima s fotografija? • U kojoj regiji vaše zemlje očekujete da ćete naći ta imena mjesta? • Na koji način su ta imena mjesta relevantna/važna za lokalnu zajednicu? • Kakvo je vaše stajalište prema njima? • Što mislite zašto su ponekad izložena vandalizmu? (ako je relevantno). <p>Pokus</p> <ul style="list-style-type: none"> - 'Tajna poruka' • Uporabom pisma manjinskog jezika izradi se jednostavna poruka ostalima za „dekodiranje“ (Bilješka: najbolje djeluje s latinicom i ćirilicom). - Umjetničko natjecanje • Tko može najbolje kopirati tekst na manjinskom pismu? • Izradite ukras ili neki drugi umjetnički predmet korištenjem dijelova tekstova
Trajanje	4-8 nastavnih jedinica

AKTIVNOST 9: NETERITORIJALNI JEZICI

Uvod	Neteritorijalni jezici i njihovi govornici vrlo često su suočeni s osobitim problemima i diskriminacijom. Više znanja o njima smanjuje strah i predrasude te pruža mogućnost mirnog suživota i više društvene pravde.
Zadatak	Zajednička rasprava i prikupljanje informacija o neteritorijalnim jezicima i njihovim govornicima, priprema poziva i pitanja za govornike neteritorijalnih jezika.
Ciljevi	Učenici <ul style="list-style-type: none">• znaju razliku između teritorijalnih i neteritorijalnih jezika• poznaju neteritorijalne jezike u zemlji i izvan nje• poznaju okoliš, povijest, probleme neteritorijalnih jezika i njihovih govornika• uče o kulturi, životnom stilu i udrugama govornika neteritorijalnih jezika
Stupanj/dob	Od 12 do 19 godina.
Koraci	<ul style="list-style-type: none">• zajednička rasprava u razredu, ako je relevantno razgovarajte o obiteljskoj povijesti• potražite dodatne informacije u knjižnici i na internetu• formulirajte pitanje za pozvane govornike neteritorijalnih jezika (rad u parovima)• organizirajte sastanak• izradite plakat s prikupljenim informacijama• predstavite plakat
Trajanje	4-6 nastavnih jedinica
Obuhvaćeni predmeti	jezični predmeti, povijest, društveni predmeti, interdisciplinarni projekt
Modalitet rada	rad u razredu, pojedinačan rad i rad u parovima
Materijal	povijesne knjige, informacije dobivene od udruga, dokumenti Vijeća Europe, literatura, rječnici
Izvori informacija	intervjui, internet, razni dokumenti
Ocjena	prezentacija plakata
Daljnje aktivnosti	Motivirajte učenike da pripreme prezentacije ili znanstveni rad o neteritorijalnim jezicima i njihovim govornicima, napišite članak u školskim novinama, razmjena s obiteljima, razmjena s drugim zemljama o istim ili različitim neteritorijalnim jezicima.

AKTIVNOST 10: ZNAKOVNI JEZICI

Uvod	Europska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima ne štiti znakovne jezike. Međutim, udruge, istraživači i države raspravljaju o mogućnosti njihovog uključenja u zaštitu koju pruža Povelja. Budući da se znakovni jezici često povezuju s invaliditetom, a ne doživljavaju ih se kao punopravne jezike, ta se aktivnost bavi pravnim, jezičnim i društvenim priznanjem znakovnih jezika općenito.
Zadatak	Zajednička rasprava i prikupljanje informacija o znakovnim jezicima te otvorenim pitanjima i izazovima korisnika znakovnih jezika (pravni okvir, udruge, diskriminacija, kultura, životopisi, itd.), priprema poziva te pitanja za korisnike znakovnih jezika i tumače.
Ciljevi	<p>Učenici</p> <ul style="list-style-type: none"> • svjesni su činjenice da se jezik može prenositi usmenim, pisanim i znakovnim oblikom • uče o postojanju različitih znakovnih jezika • znaju ustavni i pravni položaj znakovnog jezika • upoznaju ljude koji rabe znakovni jezik • poznaju književnost, filmove itd. u kojima se govori o znakovnom jeziku • nauče nekoliko znakova • znaju kako rade tumači znakovnih jezika.
Stupanj/dob	ovisno o stupnju složenosti i apstrakcije od 12 do 17 godina
Koraci	<ul style="list-style-type: none"> • izlaganje teme, zajednička rasprava o prenošenju poruka usmenim, pisanim i znakovnim oblikom, imenovanje ljudi, literature, filmova povezanih sa znakovnim jezicima, pojašnjenje što „dvojezičan/višejezičan“ znači u tom kontekstu (razred) • igra ili natjecanje: Kako bi učenici preveli na znakovni jezik poruke kao „Gladan sam“, „Sutra odlazim“, „Koliko je sati?“ Razred pogađa. • organizirajte poziv gluhoj osobi i tumaču za znakovni jezik (pronađite osobe, pozovite ih, oblikujte pitanja itd.) (rad u parovima) • sastanite se s ljudima i postavite im pitanja (razred) • napišite kratki referat, plakat ili izvješće o toj temi i stavite ga na elektroničku platformu (rad u parovima) • međusobna ocjena rezultata (razred).
Trajanje	2 do 4 nastavne jedinice

Obuhvaćeni predmeti	jezici ili društvene znanosti, interdisciplinarni projekt
Modalitet rada	razred i rad u parovima
Materijal	internet, knjižnica
Ocjena	referat, plakat ili elektronička platforma
Izvori informacija	knjižnica, udruge, osobni kontakti, internet

Glosar⁸

1. Dvojezično obrazovanje

Obrazovni sadržaji, predmeti/dijelovi predmeta ili interdisciplinarni projekti na barem dva jezika u svakoj fazi obrazovanja na dobrovoljnoj ili obvezatnoj osnovi.

2. Vijeće Europe

Međunarodna organizacija čiji su glavni ciljevi obrana i zaštita ljudskih prava, demokracije i vladavine prava. Osnovano je 1949. godine, ima 47 država članica i obuhvaća oko 800 milijuna ljudi. Sjedište mu je u Strasbourgu.

3. Dijalekt

Jezična inačica čija gramatika i vokabular održavaju zemljopisnu i/ili društvenu pozadinu govornika.

4. Ugroženi jezik

Jezik čija je budućnost dovedena u pitanje u kratkoročnom ili srednjoročnom razdoblju. Postoje različiti stupnjevi ugroze, u rasponu od neznatne do ozbiljne prijetnje.

5. Europska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima

Međunarodna konvencija Vijeća Europe čiji je cilj zaštita i promicanje regionalnih i manjinskih jezika. Stupila je na snagu 1998.

6. Jezično zakonodavstvo

Pravne norme koje donose javna tijela glede položaja i uporabe jednog ili više jezika u različitoj okolini: školama, medijima, upravi, politici, kulturi te gospodarskom i društvenom životu. U slučaju regionalnih ili manjinskih jezika za njihovu zaštitu potreban je odgovarajući pravni okvir.

7. Jezična prava

Građanska prava koja se odnose na uporabu jezika u sklopu određenog teritorija, organizacije ili ustanove. Primjer je pravo svake osobe da pred sudom bude informirana na jeziku koji razumije, ili pravo na uporabu bilo kojeg jezika ili inačice (sloboda jezika) koje je jedno od temeljnih prava.

⁸ Definicije u ovom glosaru nužno ne odražavaju definicije iz Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima

8. Jezični krajobraz

Uočljivi pisani i usmeni tragovi jezika u javnom prostoru, koji mogu biti službeni (putokazi, nazivi ulica, podaci u/o javnim zgradama, itd.), privatni (jelovnici u restoranima, podaci u trgovinama, oglasi, itd.) ili prosvjedni (sprejane poruke, oznake). Jezični krajobraz solidan je pokazatelj jezičnih problema na određenom teritoriju, kao i vitalnosti jezika u kontaktu. Situacija u urbanoj okolini ponekad se naziva gradskim krajobrazom (*cityscape*), a usmeni tragovi slušnim krajobrazom (*audioscape*).

9. Jezična predrasuda

Pristrana percepcija jezika i njihovih govornika, zasnovana na nedostatku znanja, osjećaju ili izričitoj ideološkoj poziciji. Predrasude su često široko prihvaćene u društvu, zbog čega ih je teško otkriti.

10. Većinski jezik

U višejezičnom kontekstu to je jezik koji se obično može pohvaliti većim brojem govornika. Vrlo često podrazumijeva veći prestiž i legitimnost u usporedbi s manjinskim jezicima.

11. Useljenički jezik

Jezik koji rabe useljeničke zajednice, ili ljudi koji iz raznih razloga (bijeg od sukoba ili progona) moraju napustiti svoju zemlju podrijetla.

12. Manjinski jezik

Jezik koji se tradicionalno rabi na području određenog državnog teritorija a razlikuje se od službenog/službenih jezika. Općenito, ti jezici imaju manji broj korisnika. Vidi *regionalni jezik*.

13. Višejezičnost

Suživot više od jednog jezika u određenoj skupini ili društvu, koji ne podrazumijeva da ih široko rabi cijelo stanovništvo. Sva su društva u stvari višejezična. Vidi *plurilingvizam*.

14. Novi govornik

Osoba koja u svojem komunikacijskom repertoaru ima jezik koji nije usvojila u djetinjstvu ili nije jezik njezine obitelji. Općenito, to su jezici

naučeni tijekom sekundarne socijalizacije (obrazovni sustav, rad, društvene mreže). Novi govornici regionalnih ili manjinskih jezika pomažu osigurati njihovo očuvanje i revitalizaciju.

15. Neteritorijalni jezik

Jezik koji rabi zajednica koja nije tradicionalno pridružena određenom području u državi.

16. Službeni jezik

Jezik koji je izričito priznat kao takav u zakonodavstvu države, regije ili neke druge javne ili privatne ustanove.

17. Plurilingvizam

Sposobnost pojedinca da rabi više od jednog jezika. Vidi *višejezičnost*.

18. Jezična politika

Svaka izmjena koja se odnosi na jezična pitanja koju provodi određena javna (npr. vlade, obrazovni sustavi, sudovi) ili privatna (npr. poduzeća, obitelji, mediji) ustanova kroz provedbu zakona, normi i praksi čiji je cilj djelovati na strukturu, ulogu, uporabu i usvajanje jednog ili više jezika.

19. Regionalni jezik

Jezik koji se govori u određenoj zemljopisnoj regiji, ali ne i na cijelom državnom području države. Vidi *manjinski jezik*.

20. Znakovni jezik

Jezik vizualne, prostorne, gestualne i ručne naravi koji tradicionalno rabe gluhe i gluhoslijepe osobe.

21. Toponimija

Imena mjesta i njihovo proučavanje. Mikrotoponimija se bavi imenima ulica i manjih mjesta, a makrotoponimija se bavi većim jedinicama kao što su gradovi, pokrajine ili zemlje.

Daljnje čitanje

Beacco, Jean-Claude; Byram, Michael; Cavalli, Marisa; Coste, Daniel; Egli Cuenat, Mirjam; Goullier, Francis; Panthier, Johanna (2010). Guide for the development and implementation of curricula for plurilingual and intercultural education. Strasbourg: Council of Europe. www.coe.int/t/dg4/linguistic/guide_curricula_EN.asp

Beacco, Jean-Claude; Fleming, Mike; Goullier, Francis; Thürmann, Eike; Vollmer, Helmut; Sheils, Joseph (2016). A handbook for curriculum development and teacher training. The language dimension in all subjects. Strasbourg: Council of Europe. <https://rm.coe.int/a-handbook-for-curriculum-development-and-teacher-training-the-languag/16806af387>

Bernaus, Merce (coord.) (2007). Plurilingual and pluricultural awareness in language teacher education. A training kit. Strasbourg: ECML, Council of Europe. http://archive.ecml.at/documents/B2_LEA_E_web.pdf

Bernaus, Merce; Furlong, Áine; Jonckheere, Sofie; Kervran, Martine (2011). Plurilingualism and pluriculturalism in content-based teaching. A training kit. Strasbourg: ECML, Council of Europe. www.ecml.at/tabid/277/PublicationID/69/Default.aspx

Camilleri Grima, Antoinette (coord.) (2007). Promoting linguistic diversity and whole school development. Strasbourg: ECML, Council of Europe Publishing. https://books.google.ch/books?id=Fyy80aL5GEIC&pg=PA3&lpg=PA3&dq=Camilleri+Grima+Young+H%C3%A9lot+linguistic+diversity&source=bl&ots=OhpR2_JmOu&sig=hj7b81hQnmlIBNk6Kj-56NcW8&hl=fr&sa=X&ved=0ahUKEwj5wZTj1cHaAhVhL8AKHb6PCuMQ6AEIjAB#v=onepage&q=Camilleri%20Grima%20Young%20H%C3%A9lot%20linguistic%20diversity&f=false

Candelier, Michel (coord.) (2012). FREPA. A framework of reference for pluralistic approaches to language and culture. Competence and resources. Strasbourg: ECML, Council of Europe. www.ecml.at/Resources/ECMLPublications/tabid/277/PublicationID/82/language/en-GB/Default.aspx

Cortier, Claude; Cavalli, Marisa (eds.) (2012). Langues régionales/minoritaires dans l'éducation bi-/plurilingue – Langues d'ici, langues d'ailleurs issue du projet Langues minoritaires, langues collatérales et éducation bi-/plurilingue. Graz: Conseil de

l'Europe. <http://ebp-ici.ecml.at/Publication/tabid/2537/language/fr-FR/Default.aspx>

Council of Europe. European Charter for Regional or Minority Languages – Giving regional and minority languages a say!. Strasbourg: Council of Europe. <https://www.coe.int/en/web/european-charter-regional-or-minority-languages/brochures>

Council of Europe (1954). European cultural convention. Strasbourg: Council of Europe. www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168006457e

Council of Europe (1992). European Charter for Regional or Minority Languages. Strasbourg: Council of Europe. www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680695175

Council of Europe (1995). Framework Convention for the Protection of National Minorities. Strasbourg: Council of Europe. www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007cdac

Council of Europe, Committee of Ministers (1998). Recommendation No. R (98) 6 of the Committee of Ministers to member states concerning modern languages. Strasbourg: Council of Europe. <https://rm.coe.int/16804fc569>

Council of Europe. Language Policy Unit (2014). Language for democratic and social cohesion. Diversity, equity and quality. Strasbourg: Council of Europe. www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Source2014/LPU-60ans_EN.pdf

Council of Europe (2016). Competences for democratic culture. Living together as equals in culturally diverse democratic societies. Strasbourg: Council of Europe. <https://rm.coe.int/16806ccc07>

Council of Europe (2017). Language support for adult refugees: A Council of Europe toolkit. Strasbourg: Council of Europe. <https://rm.coe.int/languagesupport-for-adult-refugees-the-council-of-europe-toolkit/1680737a2f>

Council of Europe (2017). Language Education Policy Profiles. Strasbourg: Council of Europe. www.coe.int/t/dg4/linguistic/Profils_EN.asp

Halwachs, Dieter W.; Klinge, Simone; Schrammel-Leber, Barbara (2013). Romani. Education, segregation and the European Charter for Regional or Minority Languages. Graz: GLM.

European Centre for Modern Languages, Council of Europe. www.ecml.at

Little, David Lazenby Simpson, Barbara (2008). A curriculum framework for Romani. Strasbourg: Council of Europe. www.coe.int/t/dg4/linguistic/Romani_doc_EN.asp

Louarn, Malo (2013). Der Schmierflink von Panatesien. Der erste Comic der Welt über Minderheitensprachen. Strassburg: Europarat.

McCake, Joanna; Tinsley, Teresa (coord.) (2007). Valuing all languages in Europe. Strasbourg: ECML, Council of Europe.
<http://archive.ecml.at/mtp2/publications/valeur-report-e.pdf>

Publications on the European Charter for Regional or Minority Languages:
<https://rm.coe.int/publications-on-the-european-charter-for-regional-or-minority-language/16806d3652>

Sign languages and the CEFR. ECML, Council of Europe. www.ecml.at/ECML-Programme/Programme2012-015/ProSign/tabid/1752/Default.aspx

Timmermans, Nina (2005). The status of sign languages in Europe. Strasbourg: Council of Europe. <https://rm.coe.int/16805a2a1a>

www.coe.int

Vijeće Europe vodeća je organizacija za ljudska prava na kontinentu. Ima 47 država članica uključujući sve članice Europske unije. Sve države članice Vijeća Europe prihvatile su Europsku konvenciju o ljudskim pravima, međunarodni ugovor kojem je cilj zaštita ljudskih prava, demokracije i vladavine prava. Europski sud za ljudska prava nadgleda provedbu Konvencije u državama članicama.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE